

SUMMARY

Exhibition in Honor of the 100
Anniversary of the Photo Club Zagreb

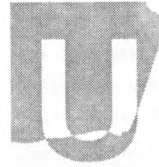
by Nataša Matušić and Rhea Ivanuš

In September 1992 an exhibition in honor of the 100 anniversary of the Photo Club Zagreb was opened to the public in the Technical Museum of Zagreb. One of the galleries presented to the visitors the recreated ambiance of a historic photographic studio. A number of old cameras and photographic accessories were also displayed. In the opinion of the authors, the exhibition failed to present either the old masters of photography or the contemporary artists in any systematic way. The exhibition was not accompanied either by catalogue or a leaflet.

U VRIJEME ZLO

Rat kao tema umjetničke interpretacije

*Snježana Pavičić
Hrvatski povijesni muzej
Zagreb*

žasno je, gotovo nemoguće zamisliti situaciju u kojoj djetetu zbog silne detonacije iz uha kapa krv, u kojoj ranjeni vojnik u ruci nosi ostatke svoje druge ruke, u kojoj klima klaustrofobičnih hladnih i mračnih zemljanih rovova djeluje poput klime bolesti i beznada, u kojoj jednim trenutkom na televizijskom ekranu vidimo staricu kako bespomoćno gleda kroz prozor zapaljenc kuće, a u drugom trenutku te iste starice više nema jer biva progutana crnim gustim dimom užasa i smrti. Teško se oduprijeti prijetećem šunjanju i njuškanju brojnih ratnih voajera, profitera, lešinara i njima sličnih spodoba, što se ovih dana naslađuju sotonističkim eksperimentima. Teško je pojmiti da je krvavo slavonsko blato zaista takvo, natopljeno krvlju, a ne obojano i sintetičko, da se na zaprečnim kolima stalno dovlače novi, pravi mrtvaci, a ne lutke... da je, dakle, rat stvarnost koju živimo.

Stvarnost je to koja bi, da stvarnost nije, po bojama, mirisima, zvukovima i slikama pripadala kataklizmičkim i apokaliptičnim prizorima raspadanja, i koja bi po tada pripadajućim rekvizitima surovoga kiča, nabujale patetike, nadrealizma, dadaizma i sličnih umjetničkih interpretacija još i bila razumljiva. Ovako međutim, nije. Pojmovi s kojima dnevno komuniciramo su pojmovi najrealnijega klanja, ubijanja, divljanja, bombardiranja, masakriranja, razaranja, i ti pojmovi na sve moguće načine opterećuju i mijenjaju naš život. Potrebno je stoga dosta vremena da iz zaprepaštenja, paraliziranosti, pomračnosti, autističnih i eskapističkih stanja pristanemo na tu stvarnost i racionaliziramo putove njezina dokidanja. Barem negdje u svijesti, barem negdje za sutra... Zbog svih takvih osjećajnosti i zbog činjenice da se rat ne događa u perfektni niti u futuru, nego je bjesomućno prezentan, pisati bilo kakav kritičkiji tekst ratu kao temi umjetničke interpretacije, podliježe istim principima i istim poteškoćama kao i djela koja u tom ratu nastaju. Tu je situaciju za literarno stvaralaštvo, Albert Goldstein definirao ovako: "Rat će biti neizbježna tema. Ne može jedna sredina imati rat ovakvih razmjera, a da se na njega ne reagira literarno. Trenutno rat ispisuje priču pojedinaca i kolektiva tako da je teško proizvoditi književnu priču na tu temu. Kasnije će se desiti ono što se dešava u svim ratovima, najprije će doći evokacija na rat, a tek poslije čista literarna djelatnost - invokacija."

Za svijet likovnih umjetnosti i vizualnih komunikacija moglo bi se reći nešto slično, no ipak drugačije. Naime, priroda likovnih umjetnosti te njoj imanentne karakteristike i postupci u stanju su vremenski brže odreagirati, čak ranije naslutiti, i sublimantno izraziti postojeće stanje. Dokaz tome su konkretne i brojne manifestacije koje se u Hrvatskoj priređuju od samog početka rata, primjerice, izložbe fotografija, crteža, slika, grafika, plakata, prezentacije video-umjetnosti, spotova i tome slično. I tu je, dakako, uglavnom riječ o razini evokacije, u najboljem slučaju dokumentarističnih i informativnih dosega, ali postoje već i djela koja intrigantno, misaono i ozbiljno uvode pojmove umjetničke ekspresije par excellence.

Upravo neka, od tako okarakteriziranih djela, pokazale su nam dvije izložbe, obje u organizaciji Muzeja suvremene umjetnosti iz Zagreba;

izložba "Umjetnik u pejzažu rata - Hrvatska '91." i prošlogodišnja, "U vrijeme naše - u vrijeme zlo". Na prvoj je autor izložbe, kustos Muzeja suvremene umjetnosti Tihomir Milovac, izabrao radove dvadesetorice suvremenih umjetnika, i to su bili: Boris Cvjetanović, Ncnad Dančuo, Dražen Grubišić, Vlado Gudac, Tomislav Gotovac, Nedeljko Mikac, Sanja Iveković, Đorđe Jandrić, Ivan Kožarić, Željko Kipke, Antun Maračić, Dalibor Martinis, Vlado Martek, Ivan Posavec, Dubravka Rakoci, Nada Šklin, Mio Vesović, "Autor Inconnu", grupa "Montažstroj Theatre/H. C. Boxer" i gost Hans Haacke. Obrazlažući izložbenu koncepciju, Milovac je naglasio kako su: "djela i izložba nastali u okruženju agresije i rata pa nose duboko proživljenu ljudsku i umjetničku tjeskobu trenutka kroz koji prolazimo. Pri tome fascinira i hrabri sigurnost i sugestivnost autorskih metoda koje unutar, ali i usprkos pejzažu rata, odaju vitalnost, lucidnost, i likovnu živost kao zalag kvaliteti duhovnih vrijednosti za čije puno ostvarenje se upravo borimo." Argumentacija ove teze, dakako, najbolje je iskazana samim djelima; njihovim formama, tvarnim bogatstvom, te raznolikim stvaralačkim postupcima (od klasičnih do konceptualno-performativnih). Ukratko, pokazana su ona djela koja višeznačno, a ne razvodnjeno, koja pojmovno i problematski, a ne samo ilustrativno ambijentiraju naše postmoderno stanje kao, na žalost, ratno stanje ili kao kvalitativnu zabunu ljudske komunikacije.

A tu stravičnu zabunu, pritom još u anticipacijskom značenju, bilježi i prošlogodišnja, ljetna izložba Studija Muzeja suvremene umjetnosti. Rijec je o prezentaciji manjeg dijela donacije Seissel, točnije prezentaciji pet nadrealističkih tema Josipa Seissela. U tehnički skromnom fotokopirnom katalogu autor izložbe, mr. Marijan Susovski, navodi kako su ove teme izdvojene zbog njihove umjetničke vrijednosti, stilske jedinstvenosti, ali i zbog naglašene aktualnosti sa "stanjem duha" našega vremena. Također, dalje objašnjava nepobitne sličnosti Seisselovih crteža nastalih tijekom prošlog rata ('41.-'43.), kada su zatvorska mučenja postala glavnim ishodištem njegova straha i tjeskobe, sa serijom crteža "U vrijeme naše" koja je nastala 1985. godine, dakle dvije godine prije Seisselove smrti. Tako su zapravo "ove serije vizualni svjedoci teških životnih iskustava iz drugoga svjetskog rata, a podsvjesno opterećen njima i u strahu od njih, moglo bi se reći da nam je gotovo najavljivao nova".

Primljeno: 6. 5. 1993.

SUMMARY

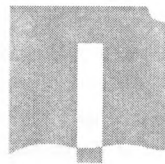
Times of Evil

by Snježana Pavičić

An immediate response to reality lies in the nature of visual arts. Numerous visual art events staged in Croatia since the very beginning of the war: exhibitions of photographs, paintings, drawings, graphics, posters, video tapes, TV spots and the like, offer proof to that statement. The author reviews two such exhibitions displayed by the Museum of Contemporary Art of Zagreb, one entitled "An Artist in the Landscape of War-Croatia 91", which presented the works of twelve contemporary artists and the other, entitled "In Our Times-the Times of Evil", which presented the drawings by Josip Seissel.

OKRUGLI STOL U POVODU IZLOŽBE ZLATNA BULA 1242.-1992.

Judranka Vinterhalter

zložba Zlatna bula 1242.-1992., koju je pripremio Muzej grada Zagreba obilježavajući 700. obljetnicu donošenja toga za grad Zagreb iznimno važnog dokumenta, bio je jedan od najambicioznijih muzoloških projekata u protekloj godini.

Kako je Muzej grada Zagreba od 1990. godine zatvoren za publiku zbog obnove zgrade, to su velike i medijski atraktivne izložbe način da ustanova održi kontinuitet stručnog rada i bude otvorena prema javnosti. Izložbu su pripremili stručni tim muzeja s vanjskim suradnicima, a postav izložbe povjeren je zagrebačkom arhitektu Željku Kovačiću, koji je zadnjih godina pripremao i realizirao brojne projekte izložbenih i stalnih muzejskih postava.

Izložba je i na otvorenju i tijekom trajanja privukla pažnju stručne javnosti, široke publike, a najbrojni posjetitelji bili su učenici. Budući da je o postavu izložbe bilo različitih mišljenja, priredjen je okrugli stol, na koji su pozvani muzejski stručnjaci i novinari kulturnih rubrika, kako bi se progovorilo o svim pitanjima što ih je provocirala izložba i postav. Skup je održan zadnjeg dana izložbe, 15. veljače 1993. na žalost, uz vrlo slab odaziv. Bili su prisutni samo zagovornici nekonvencionalnog i razigranog tipa postava, kakve inače radi arh. Kovačić, pa je izostalo sučeljavanje mišljenja s oponentima.

U uvodnom dijelu ravnatelj Muzeja grada Zagreba Vinko Ivić govorio je o namjerama priređivanja izložbe, njezinim dometima i propustima, arh. Željko Kovačić eksplicirao je svoju autorsku koncepciju postava, a kustos Ivan Ružić dopunio govoreći o stručnoj suradnji kustosa s arhitektom. Kustosica za obrazovni rad Željka Kolveshi govorila je o odličnoj recepciji izložbe kod učenika, a analizirana je i knjiga dojmova u kojoj su posjetioći ispisivali i pohvale i pokude.

U razgovoru koji je slijedio zaključeno je da ova velika i vrijedna izložba nije dobila svoju pravu muzološku kritiku ni prikaz u medijima, što je propust i nemoć struke.

Kako je pred Muzejem grada Zagreba projekt realizacije novoga stalnog postava, povjeren također arh. Kovačiću, jedna od namjera skupa bila je da se na osnovi diskusije o izložbi dobiju parametri za budući stalni postav. Postoji, naime, bojazan stručnog tima da bi Kovačićeva interpretacija muzejske grade - sa scenskim efektima, elementima humora i ironije te domišljatostima, bila "preradikalna" ili, bolje rečeno, neadekvatna stalnom postavu, koji će ipak biti instaliran za duže razdoblje. Naime, arh. Željko Kovačić pokazao se i kreativnim i inovativnim uvijek kada muzejskih predmeta ima malo ili ih nema uopće, kao što je bilo za ovu izložbu kada je čitava priča o gradu Zagrebu projicirana kroz jedan jedini predmet - Zlatnu bulu.

Za svoj novi postav kustosi Muzeja grada Zagreba pripremaju bogatu selekciju najvrednijih muzejskih predmeta koje će trebati staviti u kontekst kulturno-povijesnog razvoja grada.

Razložan je bio zaključak prof. Ive Maroevića da se stalni postav po definiciji razlikuje od izložbe jer podrazumijeva stabilnost i trajnost izložaka. U tom smjeru trebali bi razmišljati i kustosi i arh. Kovačić, te pokušati u interakciji i multidisciplinarnim radom doći do kvalitetnoga, efektinoga, ali i muzološki fundiranog novog stalnog postava, čija se realizacija predviđa za 1994. godinu.

Primljeno: 9. 6. 1993.